

برای جلوگیری از انقراض بردشیرهای بختیاری مطالعات باستان شناسی لازم است

شکار شیرهای سنگی در خوزستان

عکس: ایرنا

نماد ایل بختیاری

یکی از نمادهای بادهانی ایل بختیاری، تندیس‌های سنگی موسوم به بردشیر (شیرسنگی) هستند. باتوجه به بررسی‌های بعمل آمده شهرستان‌های مسجدسلیمان، ایذه، اندیکا، لالی، باغ‌ملک و دیگر مناطق بختیاری‌نشین دارای چند قبرستان تاریخی مزین به چنین نمادهای ارزشمندی هستند

برای جلوگیری از انقراض بردشیرهای بختیاری، تیمره، فدرا داشت. «سپاوش رستمی بابادی» رئیس اتحادیه معیشت عشایر و ایلات ایران زمین که زندگی در عشایر بختیاری را تجربه کرده است با دلخوری می‌گوید:

اینکه برخی به‌عنوان سارق بیایند و با سرقت یک شیرسنگی و با حکاکی ماهرانه نام متوفای جدید را روی آن حک کنند و این بردشیر را در مزار نیاکان خود بگذارند، یا به‌عنوان یک اثر تزئینی در خانه نگهداری کنند و حتی گاهی آن را به فروش برسانند، موضوعی غیراخلاقی و غیر فرهنگی است که باید مسئولان دستگاه‌های قضایی و میراث فرهنگی به‌صورت جدی با آن برخورد کنند.

نماد یادمانی ایل بختیاری

محمد حسین ارسطوزاده، مدیرکل میراث فرهنگی خوزستان، با بیان اینکه یکی از نمادهای یادمانی

تیتریک

هوشنگ فرجی

خبرنگار

شیرهای سنگی (بردشیر) یکی از کهن‌ترین میراث به‌جامانده از دلیرمردان بختیاری در مناطق عشایری استان خوزستان است. بردشیرهایی که توجه بسیاری از پژوهشگران آثار تاریخی و حتی گردشگران داخلی و خارجی را به خود جلب کرده، اما متأسفانه طی چهار دهه گذشته به علت فرسودگی، سرقت و بلایای طبیعی (سیل و طغیان رودخانه‌های فصلی)، این آثار تاریخی در حال نابود شدن هستند. مدیرکل میراث فرهنگی خوزستان در همین زمینه معتقد است که برای حفظ و نگهداری این آثار به‌صورت قانونی و جدی، نیاز

به مطالعات باستان‌شناسی برای شناسایی و ثبت قبرستان‌های موجود در این زمینه داریم.

آخرین بازمانده

امروزه در دشت‌های ایران زمین هیچ شیر ایرانی نژادی غرش نمی‌کند. به‌گواه دوستداران حیات وحش، آخرین شیر از نژاد ایرانی که در فلات ایران دیده شد، در دشت‌های پیرامون شهر دزفول در استان خوزستان بوده است.

از آن روز تاکنون، در سراسر کره زمین تنها حدود ۳۰۰ شیر ایرانی و آن هم در کشور هندوستان، به زندگی خود ادامه می‌دهند. هرچند که از آن هنگام تا کنون در خوزستان صدای غرش فرمانروای جنگل و دشت شنیده نشده است، ولی هنوز هم شیرهای ایرانی نژاد خاموش و سنگی در این استان پراکنده و گمشده هستند. شیرهایی که اگر امروز به

حفاری معادن، بالای جان ۳۰۰ هزار نقاشی باستانی منطقه تیمره شد

تخریب نگارخانه‌ای وسیع و روباز، در قلب ایران

گزارش دو

نیلوفر منصور

خبرنگار

برپیکر سنگ‌ها و صخره‌های تیمره، فصلی از تاریخ نقاشی شده است. تاریخی به درازای ۹ هزار سال که به گفته کارشناسان و فعالان میراث فرهنگی در سایه غفلت، دستخوش تخریب است. فعالان میراث فرهنگی معتقدند که با وجود دستور توقف دادستانی برای فعالیت معادن، دو معدن که تا ابتدای امسال متوقف بودند، دوباره فعالیت‌شان را شروع کرده‌اند. مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان اصفهان در گفت‌وگو با «ایران» معتقد است معادن با حکم قضایی متوقف هستند ولی مدیرکل میراث فرهنگی گردشگری و صنایع دستی گلبایگان به «ایرنا» اعلام کرده که این معادن با دستور دادستان تا ابتدای امسال توقیف بودند اما دوباره فعالیت‌شان را شروع کرده‌اند. مصطفی قانونی گفته است: «گزارشی از فعالیت معدن نداریم و ممکن است به صورت شبانه برداشت سنگ سسلیس به‌صورت دستی انجام شود اما ماشین‌آلاتی برای استخراج وجود ندارد». آطور که مدیرعامل انجمن دوستداران

تیمره به «ایران» می‌گوید، تلاش‌های زیادی برای توقف فعالیت معادن کرده‌اند و با راه‌اندازی کارزارها و مکاتبات متعدد با مسئولان و رسانه‌ها توانسته‌اند از فعالیت دو معدن از چهار معدن حاضر در منطقه جلوگیری کنند. تلاش‌ها برای جلوگیری از فعالیت معادن از سال ۱۳۹۷ آغاز شد. یک معدن در همان سال اول با صحبت‌های انجمن دوستداران تیمره و با توجه به درک ارزش بالای منطقه از فعالیت دست کشید. دو معدن

در گلبایگان و یک معدن در خمین باقی ماندند. فعالان با نامه‌نگاری‌ها و رایزنی‌های لازم توانستند حکم توقف معادن را در گلبایگان بگیرند. گویا به‌راه انداختن کارزار و گرفتن

مخفیانه به کار خود ادامه می‌دهند

به گفته فعالان حتی به رئیس جمهور هم نامه نوشته‌اند. اگرچه تلاش‌هایشان تاکنون بی‌نتیجه مانده است. زیرا از سه معدن باقیمانده، یک معدن در مرز سیاسی خمین همچنان فعالیت می‌کند، یک معدن هم به‌طور مخفیانه و شبانه کار می‌کند و معدن سوم هم زمره آغاز به کار مجددش به گوش می‌رسد.

بشر

آثار ادامه می‌دهد: سرکشی یگان حفاظت میراث‌فرهنگی باید به‌صورت مستمر در دست‌ورکار قرار گیرد با اینکه میراث‌بان‌های افتخاری از نهادهایی مانند بسیج عشایری و مردمی، آموزش داده شوند تا از این آثار حفاظت کنند. طبق گفته ارسطوزاده، آثار شاخص این نوع تندیس‌ها که دارای تزئینات نقوش بیشتری هستند باید به‌منظور نگهداری به نزدیک‌ترین موزه‌های مردم‌شناسی انتقال داده شوند و تندیس‌های تخریب‌یافته یا شکسته‌شده نیز مرمت شوند. او با اعتقاد به اینکه حفاظت از این آثار با مشارکت و همکاری بومیان امکان‌پذیر است، می‌افزاید: به‌تازگی مشاهده شده که شیرهای سنگی با حجم کوچک‌تر یا تندیس‌هایی که دارای نقوش بیشتری هستند، توسط سوداگران آثار تاریخی به سرقت رفته‌اند که این موضوع زنگ خطر بزرگی برای نابودی این آثار ارزشمند تاریخی در منطقه به شمار می‌رود.

یک کارشناس و فعال حوزه میراث فرهنگی نیز در گفت‌وگو با «ایران» استان خوزستان را موزه روباز شیرهای سنگی کشور می‌داند و می‌گوید: شیرهای سنگی به‌صورت خاص یکی از نمادهای فرهنگ مردم زاگرس میانی و زاگرس غربی از گذشته تاکنون بوده‌اند اما فراوانی این شیرها در این مناطق از اهمیت آن در نگاه مردمان کاسته به نحوی که شاهد تخریب تعداد فراوانی از این شیرهای سنگی هستیم. به گفته

مجتبی گهستونی، از روزگار باستان برای پاسداشت افرارد رشید، مقتدر و محبوب از سنگ سخت، پیکری از شیر می‌تراشیدند و بر سر مزار فرد که جانش را در راه آرمان‌های بشری داده است قرار می‌دادند. به همین دلیل در شمال شرقی، شمال غربی، شرق و غرب استان خوزستان در عمده قبرستان‌ها شیر سنگی نصب شده، حتی در دو میدان چهارشیر اهواز، میدان مرکزی شهر دهدش و در کنار

بر آثار، تخریب آنها به‌طور اینکه این آثار نقشه‌کنج‌اند و ریودن کتیبه‌های خطی به تخریب این سنگ‌نگاره‌ها مشغولند.

به گفته او، طی ۱۱ سال فعالیت در این منطقه، ۳۰۰ هزار بوم سنگی ثبت شده که ۲ منطقه باستانی ثبت ملی شده قرار دارند. مجیدی بزرگ‌ترین نقش را نقش یک بزکوهی می‌داند که حدود ۱۱۰ است. علیرضا ایزدی، مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان اصفهان نیز در فعالیت پنهانی معادن، به «ایران» می‌گوید: تاجایی که می‌دانیم معادنی که فعالیت می‌کردند اکنون با حکم قضایی متوقف هستند اما اگر تخلف آنها به‌صورت مستند احراز شود می‌توانیم آن را پیگیری کنیم. او معتقد است که معدنکاران همکاری لازم را دارند و مراقب هستند که به سنگ‌نگاره‌ها آسیبی وارد نشود و با وجود این می‌گوید: قصد داریم برای ساماندهی اقدام کنیم که نیاز به مطالعات بیشتری برای حفاظت از سنگ‌نگاره‌ها داریم. با توجه به اینکه سنگ‌نگاره‌ها در یک محیط گسترده پراکنده هستند، احتیاج به یک پایگاه حفاظت مستقر است. او بخشی از فرسایش سنگ‌نگاره‌ها را طبیعی می‌داند و می‌گوید: طرح‌ها اکثراً چوپانی هستند و عمق زیادی ندارند و حکاکی‌ها عمق کمتری دارند که با بارش برف و باران دچار فرسایش می‌شوند.

یادگاری نویسی روی یادگاری

غار میرالاس در کوهدشت لرستان شهری ۱۲ هزار ساله دارد به روزگاری که هنوز خط اختراع نشده و نقاشی جای نوشتن را گرفته بود. حرف‌هایی که زیر رنگ افشانه‌ها حک شده و بخشی از آن نابود شده است. «مک بوئی» استاد دانشگاه «میربج» اعتقاد دارد که هنر همین مردم در نهایت به ماندگاری «برز لرستان» در جهان منجر می‌شود.

عکس: مهر

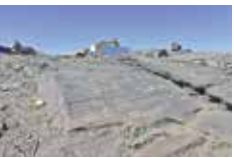
زیست‌بوم

هرآنچه می‌خواهید در رابطه با میراث فرهنگی و محیط زیست بدانید

ستون

شهلا منصوریه

خبرنگار

معدنکاوان جلوی

ثبت جهانی تیمره را

می‌گیرند

تیمره منطقه باستانی وسیعی است، منطقه باستانی بین سه استان لرستان، مرکزی و اصفهان که از دهه ۷۰ کشف شد. بخش‌هایی از آن ثبت ملی شد اما ثبت ملی تمام منطقه تیمره، مطالبه ملی دوستداران میراث فرهنگی است.

هنرهای صخره‌ای تیمره اسناد دست‌اولی هستند که برخی از پژوهشگران که به‌صورت آزاد کار می‌کنند، قدمت آن را بیش از ۴۰ هزار سال تخمین زده‌اند. این نقش و نگارها، پنجره‌هایی رو به گذشته هستند که از نوع زندگی انسان‌های روزگار کهن حکایت دارد.

نگاره‌های متعدد پیکره زمینی، تنها حدود ۳۰۰ شیر ایرانی و آن هم در کشور هندوستان، به زندگی خود ادامه می‌دهند

در سراسر کره زمین، تنها حدود ۳۰۰ شیر ایرانی و آن هم در کشور هندوستان، به زندگی خود ادامه می‌دهند

نگاره‌های اخیر، کارشناسان زمین‌شناسی از این منطقه بازدید و اعلام کردند که این محوطه باستانی و تاریخی، ارزش و جاذبه بیک ژئوپارک جهانی مثل ارس و طبس را دارد.

فعالان میراث فرهنگی، خبر تونل آب انتقال از سرشاخه‌های دز را یکی دیگر از تهدیدهای نگارگری‌های تیمره می‌دانند.

موضوعی که حسن جوگاری، مدیر منابع آب شهرستان گلبایگان در گفت‌وگو با «ایران» آن را قبول ندارد می‌گوید: این طرح از شهرستان الیگودرز آغاز می‌شود و پس از ۶۰ کیلومتر امتداد از روستای سراب هنده که در غربی‌ترین روستای گلبایگان است طرح می‌شود. سپس از سراب هنده به گلبایگان یعنی سد دوم به نام کوچه می‌رسد و از آنجا به وسیله لوله به سمت دلجان و قم می‌رود. او اظهار می‌دارد: طرح مطالعاتی این تونل به قبل از انقلاب برمی‌گردد، اما در دهه ۷۰ این طرح رها شد و مجدداً در اواخر دهه ۸۰ مطالعات آن آغاز و در اوایل دهه ۹۰ ساخت و ساز آن شروع شد.

او به همین صحبت‌ها اکتفا می‌کند و درخصوص تخریب یک سنگ‌نگاره‌ها می‌گوید که بحث این تونل هیچ ارتباطی به سنگ‌نگاره‌ها ندارد، زیرا سنگ‌نگاره‌ها در شرقی‌ترین قسمت گلبایگان است و سراب هنده در غربی‌ترین قسمت گلبایگان قرار دارد. اغلب سنگ‌نگاره‌ها نیز به دلیل دست‌اندازی بشر و سودجویی در معرض نابودی قرار گرفته‌اند.